

Unes necessàries transformacions

Lluís SÀMPER I PASCUAL

Senyores i senyors,
Bon dia i benvinguts.

M'és grat expressar-vos el meu reconeixement, tant per la vostra presència com per tot allò que vulgueu aportar al debat d'idees. Alhora permeteu-me que manifesti el meu agraïment a la Societat Andorrana de Ciències per haver-me convidat a presentar una ponència en el si de la 27a Jornada Andorrana de la Universitat Catalana d'Estiu, sota el lema *Models de país per Andorra*, i amb el títol *Unes necessàries transformacions*.

Sens dubte, la Constitució va suposar un gran pas endavant en l'àmbit dels deures, drets i llibertats del poble andorrà però passats 21 anys des de la seva promulgació alguns dels títols encara no han estat desplegats plenament. Penso que caldria fer-ho.

En el 2005, en ratificar la Carta Social Europea, Andorra, com a membre del Consell d'Europa, va adquirir el compromís de fer el mateix amb el Codi Europeu de Seguretat Social, de 1964, la formalitat legal del qual encara no ha dut a terme, malgrat haver exhaurit àmpliament els dos anys de termini fixats aleshores per a la ratificació.

Per aquest motiu, no tenim, en matèria de seguretat social, un sistema que es pugui homologar al de la majoria de països europeus, ni en nivell de cotitzacions ni en drets, com tampoc en facilitats o condicions per accedir a les prestacions.

Caldria, doncs, que Andorra es plantegés donar resposta a l'obligació, que va contraure amb el Consell d'Europa, de ratificar el 75% de l'articulat del Codi Europeu de Seguretat Social, per tenir un text legal de referència internacional i per evitar que resultin afeblits els nostres drets socials, més del que ja ho han estat, amb la modificació de la Llei de la seguretat social aprovada el proppassat dia 24 de juliol i que entrarà en vigor properament.

En comptes de reduir o suprimir prestacions penso que hagués estat millor augmentar gradualment la cotització i que, d'allò a què hom contribueix per a vellesa, un 30% es destinés a *capitalització* personal i un 70% a *repartiment* col·lectiu.

Ens diuen que no hi haurà diners per a les pensions públiques i en canvi desgraven de l'IRPF

els plans privats. Em demano si la reforma de les pensions ha estat una necessitat o un interès perquè hom contracti plans privats.

Actualment les pensions públiques contributives es financen amb les cotitzacions socials de les persones que estan treballant. Però no és cert que la despesa en pensions només es pugui finançar amb les cotitzacions socials dels treballadors actuals. A cap altra política pública se li exigeix que estigui finançada per una font d'ingrés concreta, sinó que és finançada amb el conjunt de recursos públics, la major part d'origen tributari.

L'esforç que fa un país respecte a les seves persones grans es mesura principalment per la porció del PIB que es destina a les pensions de jubilació. Andorra hi esmerça la meitat de percentatge que els nostres països veïns, és a dir només un 6%, mentre que l'entorn europeu supera el 12%.

Fer efectius tots els drets que preveu la Constitució i els que emanen dels compromisos internacionals adquirits és, sens dubte, una prioritat, però al meu entendre també ho és aportar, per part dels nostres legisladors, alguns canvis en la nostra llei fonamental, per reflectir el que volem ser, tasca a la qual tots som cridats.

Una important comesa per dur a terme a Andorra en els propers quatre anys serà adaptar la nostra legislació a allò que preveu la recentment ratificada Convenció de les Nacions Unides sobre les persones amb discapacitat, la qual cosa s'haurà de fer de forma transversal atès que afecta una bona part de les nostres lleis vigents.

Al meu parer, una eventual reforma de la Constitució hauria de tenir un significatiu suport social, en definitiva de votants, el nombre dels quals entenc que s'hauria d'ampliar de forma notòria en els propers anys.

Estem lluny de fer coincidir la població de dret amb la població de fet, i amb la finalitat d'apropar l'una a l'altra crec que hauria de tenir lloc una obertura important, reduint de forma considerable el nombre d'anys de residència necessaris per adquirir la nacionalitat andorrana. Estic convençut que només així disposaríem d'una àmplia base de suport a les necessàries transformacions que evoco en el títol d'aquesta ponència.

Seria recomanable utilitzar el referèndum com una eina de consulta habitual per a les decisions importants i no sols emprar-la en comptades circumstàncies, com s'ha fet. Les iniciatives legislatives populars o la participació a través de la xarxes socials són uns altres instruments que encara em semblen no suficientment potenciats per poder aprofundir en la democràcia participativa.

Al meu entendre, les velles estructures de partit i el seu funcionament no són suficients per canalitzar degudament les aspiracions dels ciutadans, perquè massa sovint estan allunyades de la realitat quotidiana i, en general, no recullen els principals anhels i inquietuds populars. Considero que el teixit social tampoc no el tenim prou desenvolupat, excepció feta de les associacions i federacions esportives que reben substancials subvencions de l'erari públic, comuns i Govern, en detriment de les que haurien de rebre associacions d'altra naturalesa i que, per manca de recursos, no poden desenvolupar plenament llur funció i objectius.

Comptades persones formen part dels partits polítics i, per tant, crec que no són suficientment representatius de la societat, més si no es renoven ni idees ni càrrecs en llurs comissions

executives. Hom s'adona que el flux d'idees hauria de ser sobretot de baix cap a dalt, i no a la inversa.

Als polítics, al final del primer mandat, per poder tornar a ser candidats, se'ls hauria d'exigir haver complert, amb grau suficient, el programa amb el qual es van presentar a les urnes i haver demostrat que no s'han enriquit en l'exercici del càrrec per al qual van ésser elegits al seu dia, la qual cosa aportaria transparència.

Una nova llei electoral em sembla també necessària per acostar més els candidats als seus representats, de tal forma que es puguin corregir els desencerts i aportar les millores que la societat demanda.

La cobertura dels successius dèficits pressupostaris es continua fent a base d'endeutament constant, sense un sostre establert, al de cada exercici, o a l'acumulat, i sense una política fiscal clara destinada a equilibrar els comptes i dirigida a fer contribuir a cadascú en la mesura de les seves possibilitats.

Les decisions que tal vegada podrien ajudar a redreçar l'economia es van postergant. Em refereixo a la possibilitat de trobar un sistema per gravar les grans fortunes o les transaccions financeres, per posar alguns exemples notoris.

Penso que anem malament pel camí emprès de l'endeutament. Si continuem finançant-nos amb recursos aliens, el deute públic pot prendre, en relació amb el nostre PIB, unes proporcions que tal vegada no puguem assumir.

Arribats a aquest punt, ara o en el futur, considero que no tindrem ningú que ens vingui a rescatar, com ha fet la UE amb algun dels països membres. Ara bé, si ens han de tractar econòmicament com a l'illa de Malta, millor que no ens rescatin.

Potser en l'esdevenidor, segons l'acord d'associació que assolim, la UE ens podrà atorgar crèdits a baix interès que ens permetin alleugerir un xic la despesa financera, possibilitat que, tanmateix, veig remota. Per sort, en un moment o un altre s'haurà de bastir un règim fiscal universal, just i ben estructurat. No tenim escapatòria.

Em sembla que una política social justa ha de preferir els impostos directes sobre els indirectes i que els primers han de tenir caràcter progressiu. El nostre impost sobre el rendiment de les persones físiques té plenament aquesta característica? Al meu parer no, perquè incorpora sols tres trams: fins a 24.000 tributa 0%, de 24.000 a 40.000 euros tributa 5%, i més de 40.000 euros tributa 10%. Recau sobretot sobre les persones amb els ingressos transparents i deixa fora, crec, altres ciutadans que els tenen opacs o ubicats fora d'Andorra. Als nostres països veïns de manera freqüent veiem que persones legalment *parapetades* darrere una societat de capital variable (sicav) gaudeixen d'una tributació baixa, de només un 1%, la qual cosa representaria un greuge comparatiu respecte als obligats tributaris d'IRPF. Em demano si amb la irrupció d'impostos directes gaudirem de més serveis. Sospito que en la primera fase d'implantació, que pot durar uns anys, la major part de l'import recaptat, junt amb altres disponibilitats, serà destinada a cobrir el deute públic acumulat, sense que, amb aquests recursos, es puguin desenvolupar polítiques socials que contribueixin a una millor redistribució de la riquesa, com seria desitjable.

Estimo que el joc no ens aportarà gaires ingressos i que no podem, ni devem, alienar patrimoni públic per cobrir una part del deute acumulat pels successius dèficits pressupostaris

de Govern, comuns i altres entitats relacionades. Això sí, seria partidari que, per concurs públic obert, s'adjudiqués, al millor postor del sector privat l'explotació per a uns anys d'aquelles pistes d'esquí comunals que per llur naturalesa estructural són deficitàries. Si no m'equivoco, ho són totes. La quantitat de recursos públics que s'esmercen des dels comuns per cobrir dèficits pressupostaris de llurs camps de neu podrien anar ben be destinats a finalitats socials i no a subvencionar forfets, com en definitiva està ocorrent.

A la meua manera de veure-ho, els nostres pressupostos públics requereixen austeritat i, per tant, seria recomanable reduir o prescindir totalment de les despeses sumptuoses, per destinar-les a l'àmbit social, donar prioritat a aquelles partides que tenen una rendibilitat d'aquesta mena i defugir els criteris uniformadors imposats per les teories liberals tan en voga. Contribuiríem així a fer sostenibles les nostres finances.

S'hauria de fixar prioritats i sostres a l'endeutament públic. Algunes partides pressupostàries de l'Estat haurien de ser finalistes, sobretot bona part de les transferències als comuns, per posar un exemple.

Per tal que fos acceptada la nostra Constitució penso que l'any 1993 es van fer concessions que ara no es poden assumir. Em refereixo, en concret i per exemple, al finançament dels comuns, que reben una part de les transferències en funció del nombre de ciutadans que té la parròquia i una altra de proporcional al territori que abasta la parròquia respecte de la superfície total del país.

D'aquesta manera s'originen unes desigualtats econòmiques que al meu parer caldria corregir, com ara un dispar finançament per persona, segons la parròquia de residència, si atenem només el nombre de ciutadans que hi viuen.

La gestió del territori, en el seu conjunt, es podria encomanar a un consorci participat per Govern i comuns, amb l'avantatge de dur a terme una política conjunta de conservació de l'espai natural, amb l'inferior cost que suposa aquesta fórmula. Una manera de procedir que es podria fer extensiva a molts altres àmbits públics, mancomunant serveis com el de recollida d'escombraries, per exemple.

La mobilitat i el traspàs de funcionaris entre administracions hauria de ser quelcom habitual per adequar les plantilles a les necessitats reals. Si aquesta mesura no fos suficient es podria recórrer a una altra, consistent a reemplaçar un funcionari o empleat públic per cada dos de jubilats, com proposava fa uns anys el president francès Nicolas Sarkozy als seus conciutadans per intentar capgirar la tendència d'augment de l'estructura burocràtica.

En general, les nostres administracions públiques destinen un 80% de llurs pressupostos a despesa comuna (personal, etc.) i només un 20% a inversió en estructures socials i/o econòmicament productives.

Pel cap baix, entre un 15 i un 20% del personal de l'administració té contracte eventual des de fa anys. Potser seria bo obrir concursos d'oposició per transformar les places interines en fixes, com a agents de l'administració, a mesura que els més grans es jubilin.

En aquest àmbit d'idees, una qüestió ineludible és aquella que el Govern ja ha posat sobre la taula i que proposa passar en uns anys de la figura legal del funcionari a la d'agent de l'administració, amb tots els canvis que la mesura comportarà, si es duu a terme.

La graella salarial dels funcionaris i empleats de les empreses parapúbliques hauria ser objecte

de revisió per equiparar-la a la que ofereix el sector privat, molt per sota de la primera sobretot en la retribució de directius i comandaments intermedis.

Les classes passives de l'Estat, amb la contribució d'aquest, reben millor tracte econòmic que les del sector privat. Mentre que les de l'Estat poden assolir un 60% del darrer salari, les privades no el tenen garantit, per posar un exemple.

Entre d'altres avantatges, gaudeixen també del salari íntegre per baixa de malaltia o accident i d'una mensualitat extraordinària per Nadal. Per evitar greuges comparatius, caldria fer extensiva la mensualitat extraordinària a tothom i, també, als pensionistes.

Un 60% de jubilats d'Andorra tenim la pensió com a única font d'ingressos i només un 10% de les persones assalariades tenen una capacitat important per generar estalvis per poder afrontar la vellesa; és a dir, fer-se un pla privat de pensions. La pensió mitjana a Andorra se situa a l'entorn dels 400 euros mensuals. Salaris i pensions baixos no és la millor manera d'afavorir el consum que ens ha de portar a la recuperació econòmica.

Per tal que els joves es puguin incorporar al món del treball estimaria necessari que la pensió de jubilació no fos compatible amb l'activitat laboral, com ho és ara. Al meu entendre, és preferible que l'Estat pagui complements de pensió no contributius que no que hagi de satisfer ajudes a l'atur.

A la meua manera de veure-ho, als comuns, que en definitiva són Estat, els correspondria actuar com a finestreta única, més del que ho fan, en ser l'administració més propera al ciutadà.

La forma ideal seria que tota mena de gestions públiques poguessin ser canalitzades a través de les seves estructures, per evitar al ciutadà un pelegrinatge per les diverses oficines dels estaments oficials.

La modificació de la nostra Constitució, al meu parer, a més hauria de preveure una organització territorial nova que prescindeixi de superposicions administratives, delimiti competències i estableixi les bases d'una nova llei electoral.

Es tractaria d'assolir, en els òrgans polítics nacionals, més proporcionalitat de la que ara tenen les representacions de les parròquies més poblades en el si del Consell General.

Les propostes que sorgeixin de les trobades periòdiques de cònsols penso que haurien de tenir la consideració de consultives, amb una llei i reglament que regulin les funcions d'aquest nou òrgan embrionari.

Legislar hauria de correspondre de forma única al Consell General i només en temes molt puntuals el Govern hauria de poder emprar el decret. La meua percepció és que ara mateix no és així com funcionen aquests òrgans.

En matèria d'habitatge seria convenient segmentar el mercat. Els habitatges de superfície menor a 90 m² a preu limitat i impostos baixos, i a la resta a preu lliure i impostos alts. El primer segment a disposició només dels ciutadans d'Andorra i el segon a l'abast de tothom.

Fixar sostre als preus dels lloguers de locals comercials i habitatges és una altra necessitat que cal dur a terme, segons ubicació, prestacions i altres coordenades que hi intervenen, com pot ser l'any de construcció. En el cas dels pisos, podrien esdevenir més proporcionals als baixos salaris i pensions actuals i, pel que fa als locals comercials, serien més rendibles per qui els explota, amb la qual cosa s'evitaria el tancament de comerços.

Les noves disposicions legals recentment aprovades, que preveuen, entre d'altres mesures,

com organitzar la carrera judicial i el règim de substitucions, podrien ser complementades amb una dotació més gran de mitjans humans, tècnics i econòmics al Consell Superior de la Justícia, per poder desenvolupar la seva funció, en menys temps. La figura del batlle executor de sentències em sembla del tot necessària. D'una altra banda, proposo que la Conava, amb nous mitjans que pugui necessitar, sigui competent per dirimir les discrepàncies entre els metges de la CASS i els externs, que en tot moment li siguin sotmeses per les parts, sobre diagnòstics o peritatges facultatius. Els recursos a les resolucions de la seguretat social en matèria mèdica haurien de ser elevats a la Conava i no a la CASS, amb possibilitat d'acudir a la Batllia en cas que una de les parts no accepti el laude d'aquest òrgan, que podria actuar com a àrbitre, des del ministeri de Salut i Benestar, de qui depèn.

En el marc de l'atenció a les persones grans seria bo disposar de recursos d'acollida, entre la llar i la residència, com poden ser petits apartaments tutelats, amb preus de lloguer socials, i potenciar l'assistència domiciliària.

Com estableix la Convenció de les Nacions Unides sobre les persones amb discapacitat s'hauria de començar a veure com es cobreix el risc de la dependència, sabent que ser atès a casa, per a qui la pateix, té un inferior cost que l'internament en una residència, opció no gaire ben acceptada en general, perquè comporta ser apartat del nucli afectiu. Un 50% de les persones més grans de 80 anys són dependents en major o menor grau.

En aquest moment, un altre repte important és fomentar el treball continuat, i no tant l'ocupació, per a les persones amb diversitat funcional, per fer-les destinatàries de discriminació positiva per tal que puguin trobar feina. Passada la crisi tampoc no trobaran feina si no es prenen ara les decisions escaients, com poden ser uns incentius més grans a la contractació i l'establiment de quotes dins de la plantilla de les estructures públiques i empreses grans, amb pagament d'una taxa si l'ens en qüestió renuncia a tenir contractades persones amb diversitat funcional.

M'inclino per fomentar l'activitat agrícola i ramadera amb la formació adequada, incentius econòmics i polítiques a llarg termini, com la millor manera d'augmentar el baix nivell d'autosuficiència i de contribuir alhora a preservar el medi natural. Ens manca promoure encara més el consum de producte de proximitat i posar-ne en relleu la qualitat. En l'entorn ramader i agrícola, com en la resta, caldria, crec, fomentar la creació de cooperatives, amb tots els avantatges que comporta aquesta figura jurídica, que de moment només coneixem en forma de proposta.

En el sistema sanitari, es podrien posar en vigència mesures dissenyades ja fa anys, consistentes que es faciliti compartir historials mèdics, adoptar un metge de referència, treballar en xarxa, fixar itineraris i establir programes preventius. Hom sap que allò que s'inverteix en prevenció es recupera amb escreix, en forma d'estalvi en despesa sanitària. En aquest àmbit de coses, seria recomanable tenir protocols escrits, tant d'actuació com de diagnòstic. Respecte al darrers em semblaria de sentit comú adoptar els de l'OMS, organisme internacional al qual pertany Andorra. Personalment, em sentiria satisfet que en futur immediat es reconegués a Andorra el Protocol de la fibromiàlgia i la fatiga crònica, entre d'altres.

A causa de saturació em sembla convenient reorganitzar i canviar de forma urgent la ubicació de la unitat de salut mental, per millorar el nivell d'atenció als pacients de llarga estada.

Millorar, si cal, la coordinació interna i el tracte al pacient en l'àmbit hospitalari i de residències em sembla una premissa per tenir en compte. Penso que la posada em marxa en el futur immediat d'una unitat d'inspecció d'aquests serveis hi pot contribuir.

Per diversificar l'oferta d'atenció a les malalties reumàtiques i de trauma, em semblaria escaient ampliar el nombre de facultatius d'aquestes especialitats mèdiques autoritzats a exercir a Andorra.

A l'Institut Nacional Andorrà de Finances, a més de la supervisió del sistema financer, tinc la convicció que se li hauria d'encomanar la gestió del cabals públics. En igualtat de condicions d'actuació, podria fer una mica de competència als bancs privats, acceptant dipòsits de les entitats públiques i, si fóssim un pèl més agosarats, també de les privades. Sabem que la competència redunda en una millor qualitat i preu dels serveis prestats.

Sóc conscient que alguns objectius són assolibles a curt termini però d'altres són transformacions molt més profundes i, per tant, més perllongades en el temps.

Moltes gràcies.

Lluís Sàmper i Pascual,

representant dels pensionistes al consell d'administració de la CASS
i secretari de la Federació de Gent Gran del Principat d'Andorra